

Tisztelt Egybegyűlt Emlékezők!

1956 októberének véres csütörtöke fordulópont volt az 1956-os forradalom történetében. A hír, hogy „az ávósok lövik a magyar népet” villámgyorsan terjedt Budapesten. A brutális vérengzés nyilvánvaló sokkhatásként érte az embereket. Ezután erősödtek meg szerte a városban a később legendássá vált forradalmi fegyveres központok: a Corvin köz, a Tompa utca, a Széna tér. A sortűz híre vidéken is katalizátorként működött, még elszántabbá téve a szabadság ügyéért harcolókat.

Hogy az „első lövés” (a 2021-ben az Országgyűlés Hivatala által többéves kitartó munka eredményeként összeállított könyv címét kölcsön véve) kitől származott, ma már valószínűleg tudjuk, de végső bizonyosságot csak akkor kaphatunk, ha majd a szovjet katonai és belügyi jelentéseket is elolvashatják a történészek. Mai tudásunk szerint a legvalószínűbb, hogy a téren tartózkodó orosházi határőr alezredes adta ki az első tűzparancsot. De jól tudjuk, hogy Ivan Szerov, a KGB elnöke szintén a közelben tartózkodott.

A parancs kiadása és az első lövés kérdése mellett ma már az is ismert, ami legalább ennyire fontos, hogy a sortűz mögött felsejlik a kommunista vezetés keményvonalasainak világos politikai akarata a gyors, kíméletlen, fegyveres leszámolásra. Október 25-én hajnalban a pártvezetés megalakította a Katonai Bizottságot, amelynek előbb a budapesti első titkár, Kovács István, majd a PB-tag és miniszterelnök-helyettes, Apró Antal lett a vezetője. A fellépésük következtében október 28-ig mintegy kilencven sortűz dördült el országszerte, több száz civil életét követelve. Mosonmagyaróvár, Tiszakécske, Kecskemét, Berzence és még számos más település őrzi a hatalom brutalitásának emlékét.

Jelenleg a Kossuth téri sortűz 92 áldozatát tudjuk azonosítani, a legfiatalabb közülük egy 13 éves fiú. Szinte bizonyos, hogy a végleges számot sosem fogjuk megismerni, hiszen a mentőnaplók és a többi hasonló dokumentumot még a rendszerváltás előtt eltüntették, a halotti anyakönyvi kivonatokba pedig sokszor szándékosan más dátum vagy helyszín került. Azért, mert a családok féltek a megtorlástól. Félreértés ne essék, nem az elkövetők, hanem az áldozatok hozzátartozói féltek a megtorlástól. Nehogy kiderüljön, hogy szerettük a Kossuth téren, a szovjet páncélosokkal barátkozó békés tömegre zúduló kegyetlen golyózáporban vesztette az életét.

Kedves Emlékezők!

Ezen a ponton a rendszer lényegéhez érkeztünk. Jól tudjuk, a levert forradalom után a Kádár-rendszer sokáig próbálta elhitetni, hogy a Kossuth téri véres eseményekre az „ellenforradalmárok” előre eltervezett, tudatos provokációja nyomán került sor. A hatalom a legképtelenebb ellenforradalmi narratívákat találta ki, hogy bizonyítsa: a provokáció célja az volt, hogy az ÁVH ellen hangolják a tömeget. E szerint az elbeszélés szerint az akció kitervelői a kabátjuk alá fegyvereket rejtve a tüntető tömegbe vegyültek, majd behatoltak a Földművelésügyi Minisztérium épületébe, ahol megtámadták az őrséget. Ezután az FM-ből, illetve a környező épületekből az „ellenforradalmárok” tüzet nyitottak a térre terelt tömegre és a szovjet harckocsikra. Míg az „ellenforradalmárok” provokatív céllal a tömeget lötték, a szovjet katonák védték az embereket...

Ez a történet annyira abszurd volt, a kádári történelemhamisításnak egy olyan hajmeresztő példája, hogy maguk is rájöttek, egyszerűen nem működik. Noha az '56-osokat megpróbálták megalázni, a forradalom emlékét megpróbálták besározni, ez alapján a történet alapján mégsem tudtak büntetőpereket kreálni. Így azután a Kossuth téri vérfürdőt igyekeztek inkább teljesen elhallgatni, felejtésre ítélni, a tabutémák közé száműzni.

De – és ezért idéztem fel az egész történetet – 1988-ban, amikor már a beavatottak készülhettek valamiféle fordulatra (természetesen nem rendszerváltásra, hanem egyfajta hatalmon belüli átrendeződésre), a felkészülés jegyében megkezdődött a múlt, benne az '56-os múlt újbóli elfoglalásának kísérlete. Ők ismerték és jól értették George Orwell sokat idézett gondolatait arról, hogy aki „uralja a múltat, az uralja a jövőt”. Egészen döbbenetes, hogy 1988-ban egy Geréb Sándor nevű személy tollából született egy cikk, amely három évtized után újra a figyelem középpontjába állította, és ellenforradalmi provokációnak minősítette a Kossuth téri vérengzést. Geréb Sándor ekkor történészként lépett elő. 1956 decemberében azonban karhatalmistaként kezdte, majd 1984-ben a BM III/III csoportfőnökség csoportfőnök-helyetteseként fejezte be aktív pályafutását. Miután több történész megkérdőjelezte a cikk valóságtartalmát, egy angol újságíró sietett Geréb segítségére, aki még 1988-ban is hajlandó volt leírni: nem lehet tudni, ki lött először, akár provokáció is lehetett. Azt csak a beavatott kevesek tudhatták, hogy ez az angol újságíró elkötelezett kommuniszként, 1956-ban a Brit Kommunista Párt tagjaként tudósította a párt lapját az eseményekről...

Kedves Emlékezők!

Történelem és emlékezet sajátos viszonyát, közös múltunk közösség-szervező erejét, identitásformáló szerepét, fontosságát nem lehet eléggé hangsúlyozni.

A rendszerváltás óta eltelt három és fél évtized. Lassan eltávoznak közülünk 1956 legendás alakjai: Fónay Jenő, Regéczy-Nagy László, Wittner Mária, hogy csak az elmúlt évek veszteségeit említsem. A forradalom és szabadságharc változó emlékezete mögül mára már nemcsak a személyes élmény, hanem a történeti ismeret is megkopni látszik. A történeti beágyazottság és a megértésre törekvő értelmezés igénye nélkül pedig 1956 könnyen tartalmatlan lózunggá, a lyukas zászló üres jelképpé válhat, amit azután könnyen tölthetnek meg illékony aktuális érdekek szerint hamis jelszavakkal.

1956 hőseinek, áldozatainak, mártírjainak azonban tartozunk azzal, hogy ez ne történhessen így. Rajtunk múlik, hogy '56 csodálatos forradalmáról és nemzeti szabadságharcáról úgy beszéljünk, és úgy emlékezzünk rá, hogy '56 végleg elfoglalhassa méltó helyét a közös nemzeti emlékezetben. Tartozunk ezzel '56 hőseinek és áldozatainak!

Köszönöm, hogy meghallgattak!